

МЕЛІТОПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО

Навчально-науковий інститут соціально-педагогічної та мистецької освіти

Кафедра психології

КВАЛІФІКАЦІЙНА (ДИПЛОМНА) РОБОТА

на здобуття рівня вищої освіти «магістр»

**на тему «ПСИХОЛОГІЧНИЙ СУПРОВІД РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНО-
ВОЛЬОВОЇ СФЕРИ ДІТЕЙ «ГРУПИ РИЗИКУ» МОЛОДШОГО
ШКІЛЬНОГО ВІКУ»**

Виконала здобувач вищої освіти
групи пс22м заочного відділення
спеціальність 053 Психологія
ОП Психологія. Практична психологія
Белова Наталія Анатоліївна

Керівник: д.психол.наук, професор
Ковальова О.В.

Рецензент: к.психол.наук, доцент
кафедри психології Чорноморського
національного університету
імені Петра Могили
Астремська І.В.

Запоріжжя– 2023 року

Бєлова Наталія Анатоліївна

Психологічний супровід розвитку емоційно-вольової сфери дітей «групи ризику» молодшого шкільного віку

АНОТАЦІЯ

Дана робота присвячена аналізу емоційно-вольової сфери дітей молодшого шкільного віку та її діагностиці засобами проєктивних методик.

Актуальність теми роботи обумовлюється тим, що загальний розвиток і виховання підростаючого покоління, формування гармонійної особистості – обов'язкова умова побудови нового демократичного суспільства. Це зумовлює вимоги до системи виховання і навчання, яка повинна ґрунтуватися на знаннях про індивідуальні психологічні властивості особистості дитини загалом і молодшого школяра, зокрема. Побудова сучасної системи освіти на засадах гуманно-особистісного підходу вимагає дослідження низки психолого-педагогічних проблем. Проблема розвитку емоцій і волі, їх ролі у виникненні мотивів як регуляторів діяльності та поведінки дитини є однією з найбільш важливих і складних проблем психології.

У період молодшого шкільного віку більшість психічних процесів та основних новоутворень тісно пов'язані саме з емоційно-вольовим розвитком особистості. Тому важливо вивчати внутрішні детермінанти психічної діяльності, до яких належать вольова та емоційна сфери дітей. Дане дослідження дозволяє розширити уявлення про специфіку емоційно-вольової сфери дітей молодшого шкільного віку, можливості її діагностики засобами проєктивних методик.

Практичне значення отриманих результатів полягає у тому, що вони можуть бути підставою як для більш ефективного керування віковим розвитком емоційно-вольової сфери учнів у рамках системи шкільної освіти, так і для створення умов, що сприяють продуктивному розвитку в цілому особистості школяра.

Отже, у період молодшого шкільного віку більшість психічних процесів

та основних новоутворень тісно пов'язані саме з емоційно-вольовим розвитком особистості. А використання проєктивних методик має широку діагностичну можливість у дослідженні емоційно-вольової сфери дітей молодшого шкільного віку.

Ключові слова: емоції, почуття, емоційні стани, воля, характер, молодший шкільний вік, проєктивні методики, корекція, арт-терапія.

Belova Natalia

Psychological support of the development of the emotional and volitional area of "risk group" children of primary school age

ABSTRACT

This work is devoted to the analysis of the emotional and volitional sphere of children of primary school age and its diagnosis by means of projective methods.

The relevance of the topic of the work is due to the fact that the general development and education of the younger generation, the formation of a harmonious personality is a necessary condition for building a new democratic society. This determines the requirements for the education and training system, which must be based on knowledge about the individual psychological properties of the child's personality in general and the younger schoolboy, in particular. Building a modern education system based on a humane and personal approach requires the study of a number of psychological and pedagogical problems. The problem of the development of emotions and will, their role in the emergence of motives as regulators of a child's activity and behavior is one of the most important and complex problems of psychology.

In the period of primary school age, most mental processes and major neoplasms are closely related to the emotional and volitional development of the individual. Therefore, it is important to study the internal determinants of mental activity, which include the volitional and emotional spheres of children. This study allows us to expand our understanding of the specifics of the emotional and volitional sphere of children of primary school age, the possibilities of its diagnosis by means of projective methods.

The practical significance of the obtained results is that they can be the basis both for more effective management of the age-related development of the emotional and volitional sphere of students within the school education system, and for creating conditions that contribute to the productive development of the student's personality as a whole.

Therefore, in the period of primary school age, most mental processes and major

neoplasms are closely related to the emotional and volitional development of the individual. And the use of projective methods has a wide diagnostic potential in the study of the emotional and volitional sphere of children of primary school age.

Keywords: emotions, feelings, emotional states, liberty, character, primary school age, projective methods, correction, art therapy.

РЕФЕРАТ

кваліфікаційної (дипломної) роботи на тему:

«Психологічний супровід розвитку емоційно-вольової сфери дітей «групи ризику» молодшого шкільного віку»

Здобувач вищої освіти – Белова Наталія Анатоліївна

Науковий керівник: доктор психологічних наук, професор кафедри психології Ковальова Ольга Вікторівна

Загальний розвиток і виховання підростаючого покоління, формування гармонійної особистості – обов'язкова умова побудови нового демократичного суспільства. Це зумовлює вимоги до системи виховання і навчання, яка повинна ґрунтуватися на знаннях, перш за все, про індивідуальні психологічні властивості особистості дитини загалом і молодшого школяра, зокрема. Побудова сучасної системи освіти на засадах гуманно-особистісного підходу вимагає дослідження низки психолого-педагогічних проблем. Проблема розвитку емоцій і волі, їх ролі у виникненні мотивів як регуляторів діяльності та поведінки дитини є однією з найбільш важливих і складних проблем психології. Вивчення різних аспектів емоційно-вольової сфери було предметом численних теоретико-емпіричних досліджень багатьох вчених. Аналіз психологічної літератури показав, що емоції та воля беруть участь у регуляції діяльності особистості та в регуляції процесу спілкування. Вивчення розвитку психіки дитини створює базу для осмисленого засвоєння психолого-педагогічних знань, що в подальшому забезпечить їх застосування.

У період молодшого шкільного віку більшість психічних процесів та основних новоутворень тісно пов'язані саме з емоційно-вольовим розвитком особистості. Саме в цей віковий період лише починають виникати якісні зміни в психічному розвитку дитини, формується усвідомлення своїх вчинків, поведінки, переживань. Тому важливо вивчати внутрішні детермінанти психічної діяльності, до яких належать вольова та емоційна сфери дітей. На сучасному етапі розвитку психологічної науки актуальним є дослідження емоційно-вольової сфери дитини засобами проєктивних методик.

Унікальність цих методик обумовлена можливістю вивчати цілісну особистість, включаючи неусвідомлені механізми поведінки, вчинків та дій, а також витіснені із сфери свідомості, але тим не менш присутні, соціально несхвалені особистістю властивості, мотиви, внутрішньоособистісні та міжособистісні конфлікти.

Об'єкт дослідження – емоційно-вольова сфера молодшого школяра.

Предмет дослідження – застосування проєктивних методик як засобу дослідження емоційно-вольової сфери дітей молодшого шкільного віку.

Мета дослідження полягає у аналізі емоційно-вольової сфери дітей молодшого шкільного віку та в її діагностиці засобами проєктивних методик.

Відповідно до об'єкта, предмета та мети дослідження були визначені наступні **завдання**:

1. Теоретичне обґрунтування змісту понять «емоції» і «воля»;
2. Ознайомлення з віковими особливостями емоційно-вольової сфери дітей молодшого шкільного віку;
3. Теоретичний аналіз проєктивних методик як засобу діагностики емоційно-вольової сфери дітей молодшого шкільного віку;
4. Діагностика емоційно-вольової сфери дітей молодшого шкільного віку засобами проєктивних методик.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети і розв'язання завдань був проведений теоретичний аналіз наукової літератури, в експериментальному дослідженні були використані психодіагностичні проєктивні методики: тест «Будинок-дерево-людина», тест «Малюнок неіснуючої тварини», методика А.І. Захарова «Мої страхи», тест тривожності Р.Темпла, М. Доркі, В. Амена, методика «Паровозик» С.В. Велієвої.

Експериментальна база дослідження. Експериментальна робота проводилась на базі Запорізької загальноосвітньої школи №5 I-III ступенів. Кількість респондентів склала 31 досліджуваний. Для експериментального дослідження був обраний 2-Б клас.

Наукова новизна полягає у розширенні уявлень про специфіку

емоційно-вольової сфери дітей молодшого шкільного віку, можливості її діагностики засобами проєктивних методик.

Практичне значення отриманих результатів полягає у тому, що вони можуть бути підставою як для більш ефективного керування віковим розвитком емоційно-вольової сфери учнів у рамках системи шкільної освіти, так і для створення умов, що сприяють продуктивному розвитку в цілому особистості школяра.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел. Робота містить 18 рисунків.

Дослідження здійснювалось впродовж 2022-2023 років.

За результатами дослідження сформульовані висновки:

При теоретичному обґрунтуванні змісту понять «емоції» і «воля» було виявлено, що емоційно-вольова сфера бере участь у регуляції діяльності особистості та її поведінки. Ознайомившись з віковими особливостями емоційно-вольової сфери молодших школярів можна зробити висновок, що у період молодшого шкільного віку більшість психічних процесів та основних новоутворень тісно пов'язані саме з емоційно-вольовим розвитком особистості.

Проведення теоретичного аналізу проєктивних методик, як засобу діагностики емоційно-вольової сфери дітей молодшого шкільного віку, допомогло виявити унікальність цих методик, яка обумовлена можливістю вивчати цілісну особистість, включаючи неусвідомлені механізми поведінки, вчинків та дій, а також витіснені із сфери свідомості соціально несхвалені особистістю властивості, мотиви, внутрішньоособистісні та міжособистісні конфлікти.

При проведенні діагностичного дослідження емоційно-вольової сфери дітей молодшого шкільного віку були обрані проєктивні методики, за допомогою яких було визначено рівень тривожності, депресивності, ворожості, почуття неповноцінності, самооцінки, вираженості страху та загальний емоційний стан дітей. Результати дослідження показали, що дані

показники мають взаємний зв'язок та у сукупності впливають на емоційний стан дитини і її вольові якості.

На підставі отриманих діагностичних даних за допомогою розробленої корекційно-розвивальної програми на основі методу арт-терапії нам вдалося значно покращити усі показники, обрані для діагностичного дослідження.

Аналіз формувального експерименту показав, що проєктивні методики мають широку діагностичну можливість у дослідженні емоційно-вольової сфери дітей молодшого шкільного віку.

Рік виконання магістерської роботи – 2023 рік.

Місце виконання: Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького, кафедра психології.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕМОЦІЙНО-ВОЛЬОВОЇ СФЕРИ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ	6
1.1. Поняття та специфіка прояву емоцій	6
1.2. Поняття та специфіка прояву волі.....	11
1.3. Загальна характеристика молодшого шкільного віку.....	17
1.4. Вікові особливості емоційно-вольової сфери молодшого школяра.....	22
РОЗДІЛ II. ПРОЕКТИВНІ МЕТОДИКИ ЯК ЗАСІБ ДІАГНОСТИКИ ЕМОЦІЙНО-ВОЛЬОВОЇ СФЕРИ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ	27
2.1. Загальна характеристика проєктивних методик.....	27
2.2. Діагностика емоційно-вольової сфери дітей молодшого шкільного віку засобами проєктивних методик.....	33
2.3. Результати психологічного дослідження.....	35
РОЗДІЛ III. РОЗВИТОК ТА КОРЕКЦІЯ ЕМОЦІЙНО-ВОЛЬОВОЇ СФЕРИ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ПСИХОЛОГІЧНОГО ТРЕНІНГУ	41
3.1. Опис корекційно-розвивальної програми розвитку емоційно-вольової сфери дітей молодшого шкільного віку засобами арт-терапії.....	41
3.2. Аналіз результатів формувального експерименту з розвитку емоційно-вольової сфери дітей молодшого шкільного віку.....	53
ВИСНОВКИ	59
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	60

Ім'я користувача:
Анастасія Сухомлінова

ID перевірки:
1015978301

Дата перевірки:
25.10.2023 00:05:46 EET

Тип перевірки:
Doc vs Internet + Library

Дата звіту:
25.10.2023 12:54:42 EET

ID користувача:
100012861

Назва документа: **Белова (1)**

Кількість сторінок: 56 Кількість слів: 12350 Кількість символів: 92708 Розмір файлу: 283.04 KB ID файлу: 1015658076

27.7% Схожість

Найбільша схожість: 20.7% з Інтернет-джерелом (<https://uchika.in.ua/emocijno-voleova-sfera-osobistosti.html>)

25.1% Джерела з Інтернету 968 .....Сторінка 58.....

2.6% Джерела з Бібліотеки 32 .....Сторінка 65.....

0% Цитат

Вилучення цитат вимкнене

Вилучення списку бібліографічних посилань вимкнене

0% Вилучень

Немає вилучених джерел

Модифікації

Виявлено модифікації тексту. Детальна інформація доступна в онлайн-звіті.

Замінені символи 2